

Leonie Broekhuizen & Mai-Linh Hàn Nguyễn

‘Ik zie schrijven juist als een manier om aandacht te geven aan de duisternis’

Interview met Alma Mathijsen

Fotograaf: Stephan Vanfleteren

*Alma Mathijsen is literair schrijfster. Ze debuteerde vijftien jaar geleden met haar roman *Alles is Carmen* (2011). Daarvoor volgde ze een opleiding in Beeld en Taal aan de Gerrit Rietveld Academie en schreef ze bijdragen voor bladen zoals *Het Parool* en *NRC Handelsblad*. Op *Alles is Carmen* volgden talrijke romans, waaronder *Vergeet de meisjes* (2017), *Ik wil geen hond zijn* (2019) en *Onderland* (2024). In die drie romans speelt duisternis een rol, deels op magisch-realistische wijze. Redacteurs Leonie Broekhuizen en Mai-Linh Hàn Nguyễn gingen met haar in een filosofisch gesprek over auteurschap, emoties, het (onder)bewuste en vooral... over duisternis.*

Hoe ben je begonnen met schrijven?

Ik denk dat schrijven al heel lang in me zat. Als kleuter dicteerde ik korte verhalen aan mijn moeder die zij uittikte op de computer. Die verhalen gingen over een lappenpop die elke avond uit het raam sloop en avonturen beleefde. Op de middelbare school ging ik bij de schoolkrant. Daar wilde ik mensen interviewen die ik zelf interessant vond, zoals Arjen Lubach en Jean-Marc van Tol. Ze stemden gelukkig allemaal toe met interviews. Daarom vind ik het nu zelf belangrijk om mee te doen aan interviews, zoals nu voor Vooy's. Onze schoolkrant nam een vlucht en *Het Parool* nodigde ons uit om met de redactie een zomerpagina te maken. Daar waren ze zo tevreden mee dat een vriendin van me, Fanny van de Reijt, en ik vier jaar lang een pagina mochten maken in 'Ps van de Week'. Zo ging mijn carrière heel geleidelijk van start, zonder dat ik het echt doorhad.

Wat maakte jullie schoolkrant zo goed?

We deden heel verschillende dingen: we schreven columns, maar ook korte verhalen en andere gekke dingen. Op een gegeven moment vonden we het belangrijk om een nummer over seks te maken. We hadden ervoor gezorgd dat er bij dat nummer condooms zaten en we wilden een vulva op de voorkant. De vraag was alleen: hoe komen we op een goede manier aan een foto van een vulva? Ik heb toen een foto genomen van iemand anders in de redactie en deze foto hebben we uitvergroot op de voorkant gezet. Om de cover langs de decaan te krijgen, hadden we op PhotoShop de foto met verschillende kleuren bewerkt. De decaan noemde het 'een mooi abstract werk'. Toen de krant eenmaal uit was en de school erachter kwam, was de decaan niet meer zo blij en werden we met de hele redactie een week geschorst.

Zijn er mensen die toen een voorbeeld voor je waren?

Op de middelbare school hebben Remco Campert en Sylvia Plath diepe indruk op me gemaakt. Van Remco Campert las ik *Het leven is vurrukkulluk* (1961). Hij heeft schijf aan hoe je met taal om hoort te gaan. Zo schrijft hij bijvoorbeeld veel woorden fonetisch: marijuana wordt 'Mary Joe Anna'. Ik vond het leuk om te zien dat je niet statig en voorzichtig met taal hoeft om te gaan. Je kan er wild mee zijn en zelf nieuwe dingen proberen.

Van Sylvia Plath vond ik het geweldig hoe intens zij schreef over heftige onderwerpen als liefde en niet willen bestaan. Dat zijn hele grote emoties bij gigantische levensvragen die je als tiener ervaart, maar die worden, zeker op zo'n jonge leeftijd, nog niet geaccepteerd.

Verwerk je die grote emoties in je huidige werk?

Ja, ik denk van wel. Schrijven begint bij mij vaak met een vraag, verwondering of een soort buikpijn ergens over. *Ik wil geen hond zijn* (2019) is een

*Schrijven begint bij mij
vaak met een vraag,
verwondering of een soort
buikpijn ergens over*

boek over liefdesverdriet. Ik wilde kijken wat er gebeurt als je naar het allerdiepste gevoel van liefdesverdriet gaat, wat er gebeurt als je het monster helemaal in de bek kijkt. Daar ben ik compleet in opgegaan. Ik vind het leuk om me dan helemaal mee te laten drijven en in het boek dicht bij de emotie te blijven.

Zou je je schrijfstijl omschrijven als intuïtief?

Dat verschilt echt per boek. Voor de eerste versie probeer ik heel dicht op de emotie te blijven en daarna ga ik stileren. Voor *Ik wil geen hond zijn* heb ik vijf à zes weken geschreven en daarna hoefde ik er amper nog iets aan te veranderen. Maar *Onderland* (2024) heeft zes versies gehad en *Vergeet de meisjes* (2017) wel elf. Bij die romans was het dus moeilijker om in één keer vanuit de emotie te schrijven en het dan ook gelijk vormelijk goed op papier te krijgen. Het boek waar ik nu mee bezig ben, over heksen, vergt meer onderzoek. Ik ga er nu nog niet echt op in, maar de titel is *Moerasvrouwen* en het komt eraan...

Moet je de emotie tijdens het schrijven nog voelen of kan die ook al achter je liggen?

Ook dat verschilt. Voor *Ik wil geen hond zijn* zat ik er middenin. Ik lag letterlijk huilend op de vloer en dacht 'Ik wil gewoon een hond zijn'. Toen bedacht ik dat dat gevoel wel een boek zou kunnen zijn. Soms hoor ik schrijvers zeggen dat je met een bepaalde afstand moet schrijven, dat je de emotie niet mag voelen tijdens werk. Maar ik voel de emotie bij de vleet – ik denk dat dat gewoon bij me past.

Is schrijven dan ook therapeutisch voor je?

Het is fijn om aandacht te geven aan wat voor moeilijkheden je dan ook beschrijft, maar of het ook therapeutisch is... Soms hoop ik dat het schrijven een therapeutisch effect heeft, hoewel je dat volgens sommige schrijvers ook niet mag voelen. Het zou wel fijn zijn, maar achteraf blijkt dat nooit zo te werken, dus meestal valt het tegen. 'Troostend' is misschien een beter woord. Ik ben ook sowieso best wel een invoelend persoon. Helemaal niet over mijn eigen emotie schrijven: dat zou geen optie zijn.

*Helemaal niet over mijn
eigen emotie schrijven: dat
zou geen optie zijn*

In het huidige literaire veld schrijven veel auteurs vanuit eigen ervaring, soms zelfs autobiografisch. Jouw boeken zijn dat, hoewel vanuit eigen emotie geschreven, door de magische twist juist niet. Hoe kijk je daarnaar?

Dat doe ik inderdaad bewust, omdat ik het anders te saai voor mezelf vind. Dan denk ik: dat heb ik al meegemaakt. Er zijn wel autobiografische schrijvers die ik bewonder, Annie Ernaux vind ik bijvoorbeeld geweldig. Maar ik wil een slag maken – een vertaling – waardoor ik het zelf leuk ga vinden om eraan te werken. Die slag kan ik niet for-

ceren, het dient zich ineens aan. Dat is voor mij ook de enige manier om erom te lachen en lucht in het onderwerp te brengen. *Distortion*, dat vind ik leuk.

Is dat waarom je tekeningetjes aan je recente roman, *Onderland*, hebt toegevoegd?

Ja. Ik denk dat ik voor dat boek erg op zoek was naar een bepaalde lichtheid. Tegelijkertijd denk ik ook: fuck lichtheid, laat het maar zo zwaar zijn als het is, want het is gewoon hartstikke klote. Die tekeningen, en *Onderland* in het algemeen, ontstonden vanuit een collectief waar ik in zit, het SAAC.¹ Ik zit er vanaf het begin in 2021 bij. Wat wij allen gemeen hebben, is dat we seksueel misbruik mee hebben gemaakt voor ons achttiende levensjaar. Om een beetje lucht voor mezelf te creëren ben ik gaan tekenen. Niet met het plan om dat in het boek terecht te laten komen, maar toen ik het aan mijn redacteur liet zien, zei ze gelijk dat het erbij hoorde.

Hoe is dat collectief samengekomen?

Via Jan Hoek, kunstenaar, fotograaf en een van mijn beste vrienden. Hij heeft ook een geschiedenis van seksueel misbruik en miste een continuïteit van slachtofferhulp: hij had groepstherapie gevolgd, maar dat houdt op een gegeven moment op. Bovendien wilde hij graag een keer iets doen met alleen kunstenaars. Hij legde zijn idee om een collectief te beginnen voor aan mij, en ik vond het cool, maar eerst ook eng. We hebben met een oproepje op Instagram mensen verzameld, en zo ontstond een eerste groep, waarbij later meer mensen aansloten. Vanaf het begin zit Ted van Lieshout erbij, en nu ook Ronald Ophulst. Ook veel mannen dus, wat ik heel goed vind, want daar ligt op een bepaalde manier een taboe op. Mannen worden ook veel misbruikt, maar die verhalen zijn toch minder bekend.

Hoe breng je die lichtheid waar je naar op zoek was nog meer aan?

Ik denk dat humor heel belangrijk is. In het collectief maken we soms echt grapjes als: 'Jij moet nu de koekjes halen, want mijn verkrachting was erger'. Daarbij vraag ik me wel altijd af wat mensen buiten ons collectief daarvan begrijpen. Wij hebben er in ieder geval een soort lol om, en ik hoopte van dit soort humor in *Onderland* te kunnen stoppen. Dat is belangrijk, want je hebt lichtheid nodig om al deze shit te dragen. Het is dan fijn om donkere humor toe te laten: het is er de hele tijd, maar het hoeft niet alleen maar zwaar te zijn.

In alle werken waar we het tot nu toe over hebben gehad – *Vergeet de meisjes*, *Onderland* en *Ik wil geen hond zijn* – speelt duisternis een rol. Welke betekenis geef jij aan duisternis?

Dat is een grappige vraag, want met *Moerasvrouwen* ben ik wéér bezig met duisternis,

¹ SAAC staat voor Sexually Abused Artist Collective. Zie voor meer informatie over het collectief <://saacamsterdam.com/>.

of donkerte. Ik geloof dat veel mensen iets slechts in zich hebben en dat het lui is als je daar niets mee doet. Een boek wordt interessant als er bepaalde elementen schuren. Ik vind opgeven bijvoorbeeld ook een heel interessant gegeven. In *Ik wil geen hond zijn* zegt iemand: 'Ik wil mijn leven niet beteren, ik ga opgeven'. Ik vind mensen die opgeven wel leuk. Ik vind dat we te veel waardering geven aan mensen die zich vastbijten en nooit meer loslaten. Het is juist heel moeilijk om op te geven, maar als de optie 'opgeven'

tot je scala behoort, ben je veel vrijer. Ergens wil ik zelf ook vaak opgeven: ik vind het leven best lastig, maar met het echte sta ik dat mezelf niet toe. Dan ga ik zo'n onderwerp heel erg uitgebreid onderzoeken, bijvoorbeeld in een boek. Daarom hou ik ook zo van schrijven: je kan kwesties blootleggen waar je normaal niet te veel bij stilstaat, maar die toch heel belangrijk zijn om te bespreken, omdat ze alleen maar erger worden als je ze wegstopt. Dat wordt misschien ervaren als duister, maar ik zie schrijven juist als een manier om aandacht te geven aan de duisternis. Door er licht op te schijnen verdwijnt de duisternis op een bepaalde manier.

Ik vind mensen die opgeven wel leuk. Ik vind dat we te veel waardering geven aan mensen die zich vastbijten en nooit meer loslaten

Je noemt het 'lui' als je het slechte in jezelf negeert. Vind je dat enkel bij jezelf of ook bij anderen?

Ik bedoel het in principe bij mezelf. Ik ben altijd op zoek naar een manier om een verhaal zo te vertellen dat de lezer aan het werk wordt gezet. *Lolita* (1955), van Nabokov, vind ik bijvoorbeeld een fantastisch boek omdat je als lezer zo intens op de proef gesteld wordt. Humbert Humbert is een afschuwelijke man, maar ook waanzinnig sympathiek, eloquent, grappig en zo innemend dat de lezer wordt uitgedaagd om te denken: misschien zou het toch wel kunnen. *Lolita* stelt daarmee tentoon wat er zo gevaarlijk is aan het mechanisme achter incest en verkrachting. Je moet als schrijver altijd nadenken vanuit welk perspectief je gaat vertellen: daarmee kan je interessante effecten bereiken. Hoewel ik het ook lastig vind, laat ik bij *Onderland* juist de mensen aan het woord die zoiets overkomen is; het is van levensbelang dat die verhalen verteld worden. Op die manier heeft de roman verschillende afwijkende perspectieven op de zaak in zich. Ook mijn eigen perspectief op mijn werk kan met de tijd veranderen: de relatie in *Vergeet de meisjes* tussen de twee protagonisten zag ik eerst als vriendschapsrelatie, maar nu dat ik er terug naar kijk, zie ik het eerder als een liefdesrelatie.

Is deze verandering van perspectief dan ook onbewust gegaan?

Ja, je bent je van heel veel dingen niet helemaal bewust. Op het moment dat ik die relatie in *Vergeet de meisjes* schreef, zag ik mezelf nog als heterovrouw. Nu zie ik mezelf als een pan- of biseksuele vrouw. Ik denk dat dat altijd al zo is geweest, maar dat ik het niet helemaal aan mezelf wilde toegeven. Ik was heel blij toen een stuk uit dat boek werd

opgenomen in een bundeling van queer literatuur door de eeuwen heen. Toch durfde ik het nauwelijks te delen omdat ik dacht dat ik het niet mocht toe-eigenen. Nu denk ik: het is een queer boek en deel van mijn identiteit.

In hoeverre zie je jezelf als geëngageerd schrijver?

Ik weet niet zo goed wat ik aan moet met dat woord. Ik denk dat bijna elk boek geëngageerd is: je kan volgens mij ook een geëngageerd boek schrijven dat in zijn geheel over een steen gaat, als je het maar precies en bewust uitvoert. Ik weet niet of ik daadwerkelijk bewustwording wil creëren. Als ik ga nadenken over bewustwording, denk ik aan een bepaald doel voor ogen hebben en dan wordt het een krom en naar boek. Volgens mij wil ik vooral laten zien wat er gebeurt in de wereld om me heen, vooral de verhalen die niet helemaal gehoord worden. Ik wil deze bewust een beetje open laten, want een goed boek is op heel veel manieren te lezen.

*Je kan volgens mij ook een
geëngageerd boek
schrijven dat in zijn geheel
over een steen gaat, als je
het maar precies en bewust
uitvoert*

Je balanceert vaak op de grens van magie, realiteit en verbeelding. Waar denk je dat duisternis zich het best in laat vangen?

Eerlijk gezegd ben ik niet op zo'n niveau bezig met daarover nadenken. Ik ben zelf ook niet helemaal bewust van die duisternis of het magisch-realistische van mijn werk. Ik zie in *Ik wil geen hond zijn* die hond zo duidelijk voor me dat het niet meer voelt als magisch realisme. Het gebeurt allemaal: als ik achter mijn laptop zit gaat zoveel vanzelf. Er zijn zoveel keuzes waar ik me van afvraag waar het ineens vandaan komt, maar dan neem ik de ingeving heel serieus. Ik denk dat schrijven daar voor een groot deel op neerkomt: ingevingen serieus nemen.

Gaat het bijna buiten jezelf om?

Een beetje, ja, hoewel ik niet zo hou van de goddelijke ingeving. Bij poëzie wordt daar veel minder moeilijk over gedaan dan bij proza. Daar wordt geaccepteerd dat de dichter bijna als een soort apparaat waar je geesten mee kan opvangen fungeert. Vaak heb ik ook dat ideeën ineens in elkaar klikken zonder dat ik dat helemaal snap. Zoals David Lynch het zegt: het is 'vissen' voor een goed idee. Als dat goede idee er eenmaal is, moet je het niet gaan bevragen maar het secuur uitvoeren.

Misschien past duisternis dan toch niet zo goed bij je werk en gaat het eerder om het onderbewuste.

Dat denk ik zeker! Met enige moeite in het leven staan, of nadenken over vragen met betrekking tot het onderbewuste, zit veel in mijn werk: waarom ben ik geboren? Zou

ik geboren willen zijn als ik zelf de keuze had? Dat zou je ook duister kunnen noemen. Het is heel fijn om lang bij dat soort vragen stil te staan, en dat kan in literatuur.

Gaat het je dan om de zin van het leven?

De zin is gewoon onzin, denk ik. Het leven is voor vele mensen ingewikkeld en dat wil ik graag aan het licht brengen. Hoe meer we benadrukken dat het leven onzinnig is, hoe vrijer ik me erin voel. Dan ontstaat er een vrijheid en dat is het fijnste aan het leven. Ikzelf voel die vrijheid het sterkst op een goed feest, als ik aan het schrijven ben of tijdens het slapen. Dat najagen is iets wat ik heel graag doe.